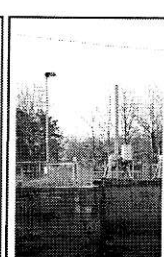
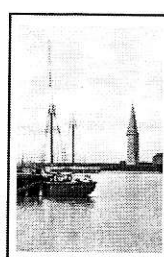
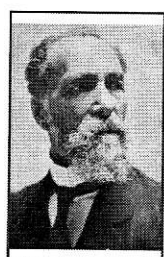

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

verschijnt viermaandelijks - jaargang 1 - nr.2 - maart 2009

Editoriaal

Dit tweede nummer van de archiefkrant, volgt op de net geen 400 exemplaren van het eerste nummer die de deur uit gingen. De redactie maakte weer een gevarieerde keuze om de belangstelling voor ons patrimonium aan te wakkeren.

Wij hebben nog teksten liggen van twee van onze vroegere medewerkers, die het niet meer hebben beleefd dat wij een blad konden verzorgen. Luc Casaer en Roger Dansercoer hebben beiden altijd gehoopt dat dit zou mogelijk zijn. Postuum zullen wij u deelgenoot maken van enkele van hun geschriften.

In een korte passage van een oorlogsdagboek zal u merken waarom brancardiers door hun strijdmakers zo geliefd waren, en hoe een vrome monnik soldaat was tussen de zijnen.

Van dr. hist. Luc Casaer hebben wij nog een opstel dat heel omzichtig - zoals het een echte historicus betaamt - Nieuwpoort in de volle middeleeuwen situeert. Naar aanleiding van een straatnaam, komt een korte biografische schets van een schilder die de ruïne van Nieuwpoort heeft beleefd maar ook vereeuwigd.

Het Kattesas is geen Kattensas ! De katte zelf is al heel lang verdwenen, maar het sas bestaat nog.

Het wapenschild van Nieuwpoort maakte heel wat wijzigingen mee in de loop van zijn geschiedenis. H. Boydens ging op speurtocht in gildedocumenten en was getuige van haar rijke tafelen.

Van J. Goddeeris leerden wij hoe onze Pierre Braecke [* Nieuwpoort 1858 + Nossegem 1938] naast de "Prijs van Rome" greep.

Wij lezen verder in de beschrijving van onze stad, maar dan van 1773 door F.L. de Brauwere.

G. Demerre 1

Raid te Nieuwpoort

dinsdag 9 april 1918

Uit het dagboek van Dom Franco, benedictijn uit de abdij van Affligem.

Geestelijken en onderwijzers waren tot WO 1 vrijgesteld van militaire dienst en moesten dus ook niet naar de loting. In oorlogstijd echter deden ze dienst als brancardier. Dom Franco werd gemobiliseerd op 1 augustus 1914 als brancardier. Hij werd ingedeeld in de 6e legerafdeling en zat (ongewapend) ook frequent in de eerste linie. Vanaf 14 december werd hij aalmoezenier bij het 1ste Karabiniers, 3de bataljon.

Wij pikken één episode uit zijn relaas, nl. als hij met zijn bataljon vanuit Oostduinkerke, in de nacht van 8 op 9 april 1918 een voorpost in Sint-Joris moest uitschakelen.

"Te 23u. gaan wij per Saurer [vrachtwagenmerk] uit Oostduinkerke naar Nieuwpoort. Onderweg zingen onze jongens Vlaamse en Franse liedjes.

Om 12u. [middernacht] komen wij te Nieuwpoort aan, bij de brug 'des soupirs'. Daar stappen we uit om te voet verder te gaan. Op dat ogenblik beginnen de Duitsers de gehele stad te beschieten met stikgasobussen. Wij moeten de gehele stad doorgaan onder de beschieting. Gelukkig geen gewon-

den, al vliegen de obussen overal rond ons. De reuk der stikgassen is geweldig. Wij gaan tot aan de post der 'vache crevée'. Van daar naar Sint-Joris en van daar (langs de straat naar Mannekensvere) naar de Duitse post die we moeten aanvallen. Links en rechts van de straat is alles overstroomd. De weg zelf is overal versperd door prikkeldraad. 't Is heel moeilijk om er door of langs te geraken. Wij gaan ongeveer 300 m verder dan onze eerste post, tot op ongeveer 200 m van de Duitse post, om daar het voorbereidend bombardement af te wachten. Dit begint om 4 u min 4 minuten en moet 4 minuten duren. Onze lichte artillerie schiet op 5500 m afstand. Geen wonder dat de obussen ook dicht bij ons vallen. Luitenanten Ruelle en Jaminé die de raid aanvoeren, doen zelf hunne mannen een 100 tal meters achteruit lopen onder 't bombardement. Om 4 u. juist lopen zij op de Duitse post aan. De Duitsers lopen weg of geven blijken van te willen weerstaan. Onze mensen schieten ze neer : ongeveer 12. Zij brengen ene mitrailleuse, twee geweren en een ransel mee. Dan weer spoedig terug. Als alen voorbij zijn, keer ik met de luitenant Ruelle en Jaminé de laatste terug. Op dat ogenblik beginnen de Duitsers een geweldig versperringsvuur op de baan langs waar wij terug moeten. Opeens voel ik een geweldige slag op de rechter opperarm: ik val bijna om van de schok. Een scherf van een obus is door de arm gevlogen en heeft het opperarmbeen gebroken. Ik zeg dat ik gewond ben en vraag of er geen anderen geraakt zijn, want de obus was dicht bij onze groep gevallen. Allen antwoorden van neen en springen bij om mij te helpen. Ik wil te voet voortgaan, maar de officieren en de brancardiërs (Gurny, Lefèvre, Van Wesel en Verschueren) willen niet; zij doen mij neerliggen op een draagberrie en dragen me zo weg, door de prikkeldraden heen en onder een verschrikkelijk bombardement."

In de Belgische voorpost wordt hij door dr. Liebrecht onderzocht. Een scherf is door zijn mouw gedrongen en was blijven zitten in zijn rechter bovenzak bij een gebedenboek "Als beschutting voor al mijn jongens".

Die dag werden ongeveer 500 soldaten gegazeerd in de stad ! Per automobiel wordt de aalmoezenier naar De Panne gebracht [hospitaal l' Océan]. Om 8 u. komt hij er toe en om 10 u. wordt hij geopereerd. Na wat complicaties krijgt hij ziekteverlof, maar vraagt op 25 september aan om te mogen vertrekken naar het front. Op 31 december wordt hij gedomobiliseerd.

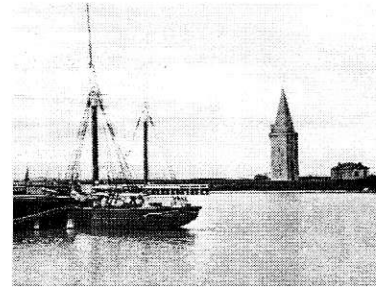
Franco de Wyels, verwant met de befaamde familie van Cauwelaert, zou later abt worden in de abdij van Affligem. Zijn oorlogsdagboek berust in het archief van de abdij. Wij konden een kopie (met aan-

gepaste spelling) inkijken, met dank aan de familie Sabbe-van Cauwelaert.

G. Demerre

Geschiedenis

Nieuwpoort als zeehaven Havenhydrografie in de 13e eeuw

In het midden van de 13e eeuw heeft Gravin Margaretha twee initiatieven genomen aan de zee kant in de omgeving van de havenmond van Nieuwpoort.

Het plaatsje "Lombarde", gelegen aan de oever van de "Lombardie-kreek", een verbinding met de zee aan de Oostzijde van de havengeul van Nieuwpoort, werd in 1269 onder jurisdictie van de stad Nieuwpoort geplaatst, samen met de eerder verleende stadsrechten.

Ten westen van Nieuwpoort, op een vijftal kilometer, lag aan de rand van het "Vloedgat", het plaatsje "Ter Yde", en werd ook onder de jurisdictie van Nieuwpoort geplaatst.

Ter Yde kwam tot een relatieve bloei en zou in 1314, 134 "haarden" geteld hebben, wat wellicht 600 inwoners laat vermoeden.

Het Vloedgat en de Lombardie-kreek, die in elkaars verlengde lagen en ongeveer parallel met de zee moeten gelopen hebben, waren "zeiltechnisch" gezien ideaal gelegen voor zeilschepen die van plan waren de haven van Nieuwpoort binnen te lopen. Met de overheersende ZW-wind konden zeilschepen, komende vanuit het westen, zonder moeite het Vloedgat aanlopen om de haven van Nieuwpoort te bereiken, en met de ZW-wind konden zeilschepen voor de wind uit de haven wegvaren, doorheen de Lombardie-kreek .

Bij oostelijke wind (de NO-wind is de andere overheersende wind van de Vlaamse kust) was de Lombardie kreek ideaal gelegen om de haven van Nieuwpoort binnen te varen en met ruime wind langs het Vloedgat opnieuw te kunnen wegzeilen.

We vermoeden zelfs dat de Lombardie-kreek en het Vloedgat vanuit Nieuwpoort de enige verbindingen waren met de zee, in het midden van de 13e eeuw. Waarschijnlijk lag er tussen de twee kreek en het Vloedgat een eiland dat door aanslibbing in de IJzermond was ontstaan.

Achter de beschuttende werking van het "hypothetisch eiland" zou de haven van Nieuwpoort een veilige schuilplaats geweest zijn voor de middeleeuwse schepen, wat de site van Nieuwpoort zou kunnen verklaren.

De plaats op de dijk waar de Grote Vierboete opgericht werd kan voor deze hypothese een argument zijn.

De Grote Vierboete schijnt gebouwd te zijn, ongeveer op de plaats waar het Vloedgat en de Lombardie-kreek in de havengeul van Nieuwpoort samenkomen. De eerste maal dat de Vierboete in een officieel stuk vermeld werd, was in een oorkonde van 28 februari 1307, betreffende de verkoop van een polder die buiten de Stegerpoort te Nieuwpoort zou gelegen hebben.

Er zou ook een Kleine Vierboete gestaan hebben, op de oever van het Vloedgat.

Een argument hiervoor vonden we in de stadsrekeningen van Nieuwpoort, dat toen een "Cleene Vierboete" gebouwd werd, op de dijk tussen de Grote Vierboete en de zee.

Mogelijke rol van de Duitse Hanze en de Vlaamse jaarmarkten in de hydrografische reorganisatie van de Vlaamse kuststreek in het midden van de 13^e eeuw

In het begin van de 13e eeuw begonnen Duitse kooplieden hun handel ook buiten het Oostzeegebied uit te breiden en ze verschenen met hun schepen op de Noordzee. Ze maakten toen nog niet de vrij gevaarlijke omvaart langs Skagen, maar trokken over de landengte van Schleswig of maakten de verbinding tussen Lübeck en Hamburg, vanwaar ze dan de Noordzee opvoeren.

Zowel Brugge als Londen bleek zo belangrijk te zijn voor hun handelsactiviteiten, dat ze samen met Bergen (Noorwegen) en Novgorod, uitgroeiden tot essentiële steunpunten, waar permanent een groot aantal Duitse kooplieden verblijf hield.

Over de onderhandelingen die de Hanzesteden en vooral Lübeck met de gravin Margaretha gevoerd hebben zijn een aantal oorkonden in het "Hansisches Urkundenbuch" opgenomen.

In een van die oorkonden werden de richtlijnen uitgevaardigd betreffende een Hanzenederzetting bij Damme en de vrijheden en verplichtingen die de Hanzelieden daar zouden hebben.

Een van de voorwaarden die de gravin hen oplegde was de verplichting om op de verschillende Vlaamse jaarmarkten aanwezig te zijn.

Gewoonlijk kregen de Hanzelieden van de lokale vorst de toelating om zich in een afgesloten gebied te vestigen, een soort versterkte factorij waarin ze

hun eigen rechtspraak mochten behouden en onderling handel drijven.

In het verstedelijkte Vlaanderen hadden de handelaren al een lange commerciële ervaring en ze waren zich ervan bewust dat hun voordeel enkel lag in vrije internationale handelsbetrekkingen, waaraan ze zelf konden deelnemen.

Besluit:

De contacten tussen de Hanzelieden en gravin Margaretha zouden we kunnen beschouwen als de katalysatoren, die de verschillende operaties van het midden van de 13e eeuw op gang brachten.

Het graven van de Lieve (tussen Gent en Damme), de verbeteringen aan de Ieperleet, het organiseren van de haven van Nieuwpoort, het toekennen van stadsrechten aan Ter Yde en aan Lombardie, zouden in het perspectief kunnen gezet worden van de eis van de gravin om de hanzeaten te verplichten de verschillende jaarmarkten in Vlaanderen te bezoeken.

Van de 5 grote traditionele jaarmarkten was enkel Torhout niet langs de Ieperleet te bereiken.

Rijsel, Ieper en Brugge waren onderling door een waterweg verbonden, maar deze diende wel goed ingericht en regelmatig onderhouden.

Mesen lag niet direct aan het water, maar was gemakkelijk te bereiken langs de landweg tussen de Leie en het IJzerbekken.

uit "De haven van Nieuwpoort"

+ L. Casaer

Straatnamen

Bastienweg

Op de zolder van het stadhuis hangen honderden schilderijen, schetsen en tekeningen. Ze vormen samen met andere documenten en archiefstukken ons rijke Nieuwpoortse stadspatrimonium. Verborgen tussen andere schatten hangt een uniek zelfportret van de Belgische schilder Alfred Bastien. Het niet gedateerde en niet gesigioneerde werk (77x58) werd aan de stad Nieuwpoort geschonken

door de weduwe van de schilder. Bastien kijkt ons, de kin omhoog, zelfzeker en ietwat arrogant, recht in de ogen. De bloedrode achtergrond houdt onze aandacht vast en laat de kijker niet echt binnentreden in deze artistieke begrenzing van de schilder. Een uniek brokje patrimonium!

Tussen de Artanlaan en de Wilgenweg wandelen we in de Bastienweg. Slechts 100 meter eerbetoon aan iemand die onze geschiedenis op artistieke wijze markeerde..

Alfred Bastien zag het levenslicht te Elsene in 1873. Zijn kunstenaarsvisie werd ontwikkeld aan de academiën van Gent en Brussel. Op het einde van de 19e eeuw werd hij na zijn vele Afrikaanse reisprojecten een vooraanstaande oriëntalist. Vanaf 1911 werkte hij mee aan het Panorama van Congo, dat in 1913 werd tentoongesteld op de Wereldtentoonstelling te Gent.

De eerste wereldoorlog bracht Bastien, na enkele omwegen, in Nieuwpoort. Samen met de schilders Lynen, Huygens en Wagemans, die hij in Nieuwpoort al ontmoette voor 1914, zocht en vond hij artistieke antwoorden op de niets ontzienende en alles vernielende oorlogsgruwel.

Bastien lag aan de basis van de oprichting van, de 'Section Artistique', een groepering van kunstenaars-soldaten die vanaf mei 1916 van dienst werden vrijgesteld om het front vanuit alle mogelijke hoeken – op veelal documentaire wijze – te schilderen. Deze artistieke eenheid kende twee uitvalshoeken: Lo en Nieuwpoort.

Het viertal Bastien, Wagemans, Huygens en Lynen nam zijn intrek in een verlaten kelder. Enkele huizen verder improviseerden ze een atelier. (op deze plaats werd in 1957 in de Pieter Deswartelaan een herinneringsplaat onthuld)

Deze 'schilderskelder' werd het hoofdkwartier van Bastien. Hij doorkruiste nu de veroordeelde stad en tekende en schilderde wat hij te zien kreeg.

Bastien werd bij de Compagnie ' Sapeurs – Pontonniers' ingekwartierd. Deze eenheid, onder leiding van zijn vriend commandant Thys, was verantwoordelijk voor het strategische sluzencomplex. Het oorlogswerk van Bastien oversteeg zijn zuiver academische opleiding. De krachtige penseeltrekken verraadden een expressieve benadering en plaatsten Bastien tijdens de oorlogsjaren op een zeldzaam hoog niveau.

Al in 1914 droomde Bastien van een Panorama van de IJzer. Samen met Leonard, Swyncop en Bonheur schilderde hij na de oorlog een groots panoramisch

zicht van 115 m lang en 14 m hoog. Ook de stad Nieuwpoort kreeg een prominente plaats op het doek. Het IJzerpanorama werd in 1921 te Brussel tentoongesteld. Vijf jaar later werd het doek overgebracht naar Oostende. Zwaar beschadigd door de oorlogsomstandigheden werd het panorama in 1950 losgemaakt en opnieuw naar Brussel overgebracht. Na een niet deskundige restauratie werd het immense doek in 1980 in banden versneden en opgerold.

In 1954 werkte Bastien nog mee aan de achtergronddecors van het ornithologische diorama dat tot 1994 opgesteld was in de benedenzaal van de Stadshalle. Alfred Bastien stierf een jaar later.

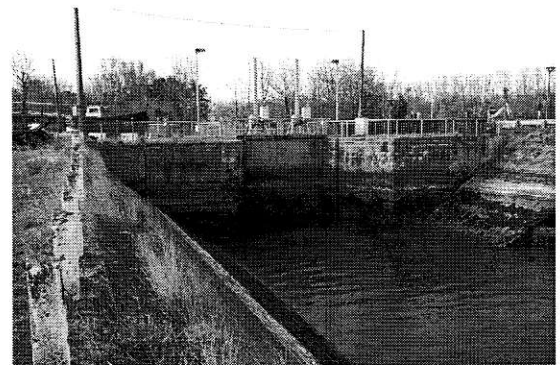
Nieuwpoort mag het werk van Bastien niet vergeten. In de culturele wandelgangen van onze stad rijpen nu al de plannen om in de periode 2014-2018 (het herdenkingsproject 100 jaar wereldoorlog I) de sporen van Bastien en zijn schilderskolonie uitvoerig te belichten. Het wordt voor velen een revelatie!

L. Filliaert

Beschermd

Het Kattesas

Monding van de Oude Veurnevaart of Arkevaart in de havengeul. Monument sinds 29-05-1995 ; BS 29-08-1995

Het toponiem "kat, de katte" is volgens Van Daele" een verhoogd werk op de bolwerken of op de courties van een vesting". Een "sas", ook "schutsluis" of "verlaat", bestaat uit een aan weerszijden door deuren afgesloten kolk of kamer, waardoor vaartuigen kunnen worden geschut. Het Kattesas is een archeologisch monument en zeer waardevol voor de geschiedenis van Nieuwpoort.

In de 13de eeuw werd van op deze plaats (ten westen van de stad) tot aan de Krommehoek een dijk opgeworpen die het verlengde vormde van de Groenendijk om de westelijke arm van de IJzermondning

in te dijken. In die dijk werd de Westsluis aangelegd, de voorloper van het huidige Kattesas. Het bolwerk dat er op het einde van de 13de eeuw kwam moest de sluis beschermen. de naam duikt reeds op in een document van 1409, waarbij toestemming werd gevraagd om zerkstenen van het Sint- Laurentiuskerkhof te mogen gebruiken voor de sasvloer. Dat sas gaf immers toegang aan de scheepvaart om via een waterloop (de Waterganc) de stad Veurne te bereiken langs de grote ontwateringsgracht.

Het huidige Kattesas (ook Spaans sas genoemd want in de Spaanse periode 1595- 1712 waren er regelmatig herstellingen noodzakelijk) en dito bolwerk "de Katte", ter vervanging van de spuisluis uit de 18de eeuw (1772), werd herbouwd in 1820 om het versassen van de schepen langs de Oude Veurnevaart mogelijk te maken.

Ongeveer 50 jaar later (1876) legde men ook in de achterhaven een ander nieuw sas aan, het huidige Veurnesas. Daardoor konden de binnenschepen langs daar via het kanaal Nieuwpoort-Duinkerke, naar Veurne varen zonder nog genoodzaakt te zijn, het sas langs de Oude Veurnevaart te gebruiken.

Hieruit kunnen we besluiten dat het nieuwe sas aan de Oude Veurnevaart (Kattesas) meer om technische, dan om economische reden gebouwd werd. Het heeft een laatste strategische rol gespeeld als tijdelijke noodoplossing in de nacht van 26 op 27 oktober 1914 om de IJzervlakte gecontroleerd onder water te zetten... (zie infobord aan het brugje).

Het voormalige kunstwerk uit 1820 bestond uit een dubbele puntsluis beveiligd met twee houten damschotten. De sasdeuren zijn verdwenen sinds de aanleg van de Albert I-laan in 1933. De ene houten dampoort met horizontale balken (de bovendeur) bevindt zich ter hoogte van de Albert I-laan kant Astridpark, de andere (de benedendeur) aan de kant van de havengeul. In normale omstandigheden gebeurt de lozing van het overtollige water van de Oude Veurnevaart in de havengeul bij eb door onderstroom via spuigaten in de klapdeur aan de benedendeur. Dit, als het ware opgehangen luik, staat meestal wat open en slaat dicht onder druk van het wassende water. Het wordt gans opengeklapt als het water in het kanaal hoger staat dan aan de zeekant. Dit gebeurt dus telkens als er wateroverlast is in de achterliggende polders. Deze handels-wijze kan aan beide dammen geactiveerd worden.

F. Lox

Ons Patrimonium

Het Nieuwpoortse wapenschild

'In goud een bootje van sabel, waarin een leeuw van hetzelfde, getongd van keel en houdende een hellebaard van sabel, paalsgewijze geplaatst'

In het unieke taalgebruik van de heraldiek wordt het Nieuwpoortse wapenschild op deze wijze vanaf 1984 voor de officiële gelegenheden vastgelegd. Deze hedendaagse stilering vindt zijn oorsprong in de rijke geschiedenis van onze stad. Al in de dertiende eeuw treffen we op het oudst bekende zegel van de stad Nieuwpoort (1237) de ons vertrouwde kenmerken aan: een opgetuigd schip met een man aan het roer. Op het tegenzegel prijkt een zwemmende vis.

Tot in de zestiende eeuw stellen we vast dat op andere stadszegels geen noemenswaardige veranderingen worden aangebracht.

Op een zegel van 1472 doemt voor het eerst een schild op met een leeuw, gehouden door een engel.

In het begin van de zestiende eeuw worden andere iconografische accenten gelegd. Het schild vertoont nu een leeuw die in een boot staat. Vanaf nu krijgt het wapenschild op diverse kaarten en wapenboeken een definitieve vorm. Ook de kleuren liggen nu vast. Tussen 1557 en 1562 wordt de hellebaard aan het geheel toegevoegd.

In de negentiende eeuw wordt de hellebaard vervangen door een zwarte wimpel met een gouden letter N. Op de achtersteven komt nu een zwarte vlag, ook met een gouden N. Het schild wordt afgetopt met de Nederlandse markiezenkroon.

Wimpel, vlag en markiezenkroon worden opnieuw verwijderd in 1843. De oude hellebaard krijgt nu eerherstel.

Op 28 januari 1920 overhandigt de Franse president Poincaré het Franse oorlogskruis aan de stad Nieuwpoort. In 1926 wordt het Nieuwpoortse stadswapen met dit Franse ereteken getooid.

Het Franse oorlogskruis en het daarbijhorende lint worden in 1984 opnieuw weggelaten. Bij deze laatste aanpassing wordt het stadswapen op hedendaagse wijze gestileerd.

L. Filliaert

Grasduinen in het archief

De gilde viert, de gilde juicht (2)

Veel joliger ging het er blijkbaar aan toe bij de gilde der advocaten en notarissen onder de hoede van Sint Ivo. Snuffelen wij even in de archiefbundels 3370-3371-3372, die gedetailleerde rekeningen bevatten van het jaarlijkse gildefeest over de jaren 1729-1730-1755-1757-1761-1764-1767.

Dit festijn had onveranderlijk plaats, hetzij zondag hetzij weekdag, op 19 mei, de vooravond van de patroonsnaamdag. Naar aloude traditie werd de viering godvruchtig ingezet met een mis met offerande, waarbij alle leden geacht werden aanwezig te zijn. De kapelaan was vooraf gemaand "tot doen de misse van acht uren en half" en een bode werd rondgestuurd om de "heeren confrères met de joffrouwen te vermaenen naer de misse van St. Ivo, alsmede 's avondts tegen zes uren tot het avondmael en dansen" (1761). Wie de mis verzuimde kreeg een "absent" naast zijn naam en hem werd een boete opgelegd. Confrater Goom had in 1761 een geldige reden daartoe want "subitelick sieck geworden ende gestorven den 19 mey ten vyf ueren naer middagh". Je moest maar pech hebben, sterven op de dag van het feest en dan nog juist één uur vóór de pret begint.

Elke afrekening vangt aan met de ledenlijst, en die gaat in stijgende lijn: in 1730 worden slechts vijf leden vernoemd; in 1757 staan er 15 op de rol; in 1761 reeds 17; en in 1767 19 plus pastoor d' Aunay. (Viel hier dan zoveel te pleiten?). Wat niet betekent dat ook iedereen bij het gildefeest kwam aanzitten: zo werden in 1730 de kosten gedeeld onder "vyf hoofden"; 1761 vermeldt "seven presente heeren" op de 17 leden, en in 1764 "10 presente heeren" op 15. Heren! Was dan geen sprake van vrouwen? Niet bij name, maar we zegden reeds dat ook de "joffrouwen" gemaand werden tot het feest. Waar het echter op betalen aankwam werd alles gelijk verdeeld onder de heren. Om welke reden in 1767 nog "vyf vrouwpersonen door de confreers extraordinaire begroet werden buyten paer" en wie de "extraordinaire vrouwe" was die gildedeken de Brauwere meebracht, daar hebben wij het raden naar. Laten we braafjes aannemen dat het ook hier de wettige wederhelft gold, vermits van de negen aanwezige heren er vijf een supplement betaalden en de overigen evenveel als pastoor d'Aunay, dus single.

Wie waren die Vermassens, Eeckhouts en consoorten van toen? We lezen nog steeds bekende namen als de Vallejo, Coppieters, Rybens, Vandabeele, Vandecasteele, Vandewalle; verdwenen namen als Goom, Thevel, Bouche, Mour-

beque, Verveere; maar één naam ontbreekt op geen enkel feest: die van de notoire familie de Brauwere, meestal met twee leden, en in 1767 zelfs met drie, hetzij als deken, hetzij als griffier van de gilde.

Lichten we even de deksels van de kookpotten: ontbreekt zelden of nooit, de klassieke ossentong, maar bovendien wordt dit aangevuld met kalfsvlees, of gezouten ossenvlees, schapenbout of een "oostersche ham van 19 pond". Vlees à volonté dus, maar eigenaardig voor onze vissersstad, slechts zelden is er sprake van vis, en éénmaal verschijnen er "kriften". Verder kunnen de borden gevuld met "cropsla, spinagie, espersien" of ander "groensel", maar de klassieke patatjes worden nergens geciteerd. Wel is er een keus aan bruin brood, Frans brood, wit brood en "koeckebrood".

Bij dergelijk festijn past vanzelfsprekend een glaasje zorgvuldig gekozen wijn, zo wit als rood: nu eens "Anjouwyn" en/of "Tourse", "Orleanse", "roo Bordeaux", "Chalossewyn". En voor het laven der grootdorstigen was ook ruim voorzien in kannen bier.

Op alle dranken dienden wel stad-, provincie-, kurken- en tap- of kraanrechten betaald.

Trekken we geen voorbarige conclusies als we de drankfactuur zien van 1729: 12 stopen wijn en 28 kannen bier voor maximaal 16 aanzitters (twee kannen is een stoop, en een stoop is circa twee liters, vertelt de kleine Van Dale). Verlenen wij hen maar het krediet dat een deel in reserve werd bewaard voor latere gelegenheden.

Voor het nagerecht hield men het eerder langs de lichte kant met roomkazen, appels en "oragnen", waarna besloten werd met koffie, thee, met room, makarons, en biscuits. En om de digestie te bevorderen, voor de dames anijlslikeur, en voor de heren brandewijn en "een bacxken genever".

De algemene onkosten vermelden verder de kleine aankopen: olijfolie, azijn, mosterd, peper, zout, "grof-fenaegels", en boter, noten, kaneel, broodsuiker; ook hout en kolen voor het koken en braden; en voorts de diensten: koks, dienststers, leveranciers, de "camerbode voor syne devoiren" en ook al eens "een gebroken bouteille".

Onze vierende advocaten lieten het niet aan hun hart komen, maar waar het op betalen aankwam, werd nogal eens een adempauze ingeschakeld. Zo ondertekende de weduwe van Mattheus Hubert voor ontvangst van 19 gulden 10 stuivers voor geleverde prestaties, pas op 17 maart 1731 voor het feest van 19 mei 1729, en Pieter Bart voor de party van 19 mei 1761 kreeg zijn centen pas op 13 december 1762.

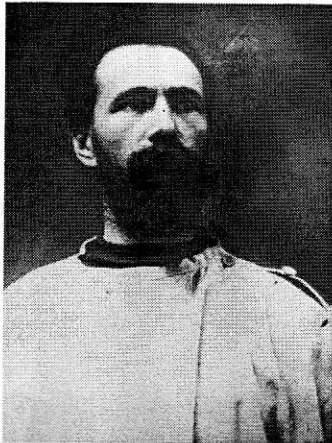
Simpele vergetelheid? Waren de geesten te beneveld? Of gewoon beroepsmisvorming?

Prijs van Rome

Het komt enerzijds aan Karel Romaan Berquin toe, dat iemand als Pieter-Jan Braecke onder de aandacht is gekomen, en anderzijds aan Paul Bourgois die angstvallig gewaakt heeft over het patrimonium van die kunstenaar te Nieuwpoort.

Etienne Desaever liet een P. Braeckewandeling ontwerpen, naar aanleiding van de inhuldiging van het vernieuwde beeld boven de ingang van het Vrederecht, het voormalige stadhuis.

In 1989 werd ook een afdrukvorm gemaakt van een bas-reliëf van Pieter Braecke die is aangebracht tegen de gevel van het hoekhuis W. De Roolaan - P. Braeckelaan.

Zonder veel uitleg staat in de biografieschetsen van Pieter Braecke altijd vermeld dat hij enkele keren deelnam aan de "Prijs van Rome", als gold het een soort medaille uit de Olympische Spelen. Deze prijzen in de kunstenaarswereld waren zo populair en algemeen verspreid als de medailles voor producten op tentoonstellingen en salons omstreeks de eeuwwisseling 1900.

Het was een initiatief van Louis XIV die vanaf 1664 besliste dat de Academie voor Schone Kunsten van Parijs jaarlijks een wedstrijd zou uitschrijven, de ene keer voor de schilderkunst en de andere keer voor de beeldhouwkunst. De laureaat kreeg een meerjarige studiebeurs om zijn discipline te vervolledigen in het buitenland.

Omdat stevast Italië en vooral Rome opgezocht werden, noemde men deze wedstrijd al gauw "Prix de Rome". Tijdens de Franse bezetting (1794-1814) zou men vanuit de Antwerpse Academie vragen om de wedstrijd ter plekke te mogen houden, maar het bleef voorlopig Parijs.

Op 13 april 1817 besliste Willem I der Nederlanden dat elk jaar een kunstwedstrijd zou gehouden worden, afgewisseld in Amsterdam en Antwerpen. Vier jaar lang kreeg de winnaar daarvoor een beurs van 1200 gulden.

Onder de 14 kandidaten die zich hadden ingeschreven voor de beeldhouwkunst dat jaar was er Pierre Braecke. In 1882 had hij al een tweede prijs behaald.

De eerste 2 dagen moesten ze een kop boetseren die "Trots" uitdrukte. Daarna een bas-reliëf met als titel "Andromache wenend op het lijk van Hector" (41cm x 58 cm), waarvoor ze drie dagen tijd hadden. Voor de derde proef was de opdracht naar levend model, een academische figuur te maken, die moest gereduceerd worden tot 80 cm en waarvoor de kandidaten een week de tijd kregen.

Op 9 april kwam de jury samen en telde de punten op, want slechts 6 finalisten mochten overblijven. Pierre Braecke werd de eerste met 87,5 punten en Jules Lagae tweede met 80,5 punten. Het was de derde keer dat Lagae deelnam na 1882 en 1885.

Dan begon de eigenlijke wedstrijd. 107 dagen, acht uur per dag, zaten de 6 finalisten afgezonderd in cellen. Ze waren rudimentair gehuisvest en sliepen er op matrassen. Hun enige beweging was een wandelingetje in de afgesloten tuin van de Antwerpse Academie voor Schone Kunsten.

Hun opgave was: "De zaaier van het goede zaad" naar levend model, maar gereduceerd tot 1,3 m. Elke finalist kreeg een ander levend model dat 8 u per dag moest poseren, wat wel 500 fr. kon opbrengen.

Men startte op 16 april en op 1 augustus moest het af zijn. Op 3 augustus kwam de 9-koppige jury oordelen. Vier stemden op Lagae, vier op Gustaaf van Hove. Voorzitter Fraikin moest de knoop doorhakken. Het werd Jules Lagae uit Roeselare. Pierre Braecke kreeg een eervolle vermelding.

Op zaterdag 11 augustus werd Jules Lagae op plechtige wijze ingehaald in Brussel waar hij net was komen wonen. In een koets met kronen gelauwerd trokken Lagae met Charles Samuel en Pierre Braecke naar de Grote Markt van Brussel.

Om uiteindelijk de geldprijs te krijgen moest de winnaar nog twee klippen omzeilen: een mondelinge proef over "Algemene Literatuur", "Geschiedenis en Oudheidkunde" en "Antropologie" en een Frans literair examen.

Dat korte opstelletje volgde op 12 februari 1889.

Lagae slaagde en kreeg zijn eerste semestriële beurs van 2500 fr.

Jules Lagae zal voor het grote publiek in herinnering blijven met standbeelden als die van Albrecht Rodenbach in Roeselare (1909), Guido Gezelle in

Brugge (1930), Paardengespan op de triomfboog te Brussel 1904-1905 en Karel Ledeganck te Eeklo (1897). Dichter bij ons is ook van hem: Karel Cogge te Veurne (1927), de grafzerk van Albrecht Rodenbach te Roeselare (1888), Sint Michielsbeeld tegen het belfort in Roeselare (1925) en het gedenkteken Albert Dumont in De Panne (1927).

Naar J. Goddeeris, Biografie van J. Lagae, Jaarboek West-Vlaamse gidsenskring, 1998.

G. Demerre

Letterlijk

Lyste van alle de remarquable plaetsen sikh bevindende onder het ressort en jurisdictie der stad Nieuwpoort

Tweede deel van een merkwaardig document opge- maakt en ondertekend in het jaar 1773 door Eerste Raadpensionaris en griffier François-Louis de Brauwere (1733-1811).

3- In t'selve Lombaertsyde aenden hoever der zee ende duijnen is het slagveld ofte plaets alwaer op den 2de julij 1600 gebeurt is den fameusen slag genaemt de Bataille van Nieuport tusschen des aerts- hertogh Albertus onsen souverain, ende den prins Mauritius van Oranje, tot gedagtenisse van welcken veldtslagh aldaer vele Jaeren een groot cruys op eenen hoogen Duyn is gheplant gheweest.

4- Aenden west cant van d'haven ende onder de jurisdictie van Nieuport bevindt sikh gaende van t'selve Nieuport naer de zee eerst een stuck landt genaemt den polder buyten de steyherpoorte, ofte anders de weede van ons heerenshuijseken, in welck landt die vande waeteringhe der casselerye van Veurne ten jaere 1772 begint hebben te bouwen een nieuw zas om te communiequeeren inde riolen en Veurnevaert, ende om lanxs daer te lossen de waeters der casselerye in d'haven van Nieuport.

5- Item de capelle genaemt ons heerens huysen inde sesthiende eeuw gebaut door de stad ende inwooners van Nieuport om daer in te plaetsen het beelt vanden ghekrusten christus t'gone de vischers van Nieuport duerende de troubles van Eng- helandt in zee ghevischt ende tot Nieport opghe- bracht hebben.

De selve cappelle is ten jaere 1718, gerestaureert ende vergroot door den heer generael Don Pedro Davila, gouverneur van Nieuport die ghefondeert heeft twee missen ter weke inde selve cappelle te

celebreeren.

6- Van daer gaende altydts bewesten d'haven ende onder de jurisdictie van Nieuport bevint sikh den westsluys der waeteringhe van Veurne dienende om te lossen de waeters van Veurne ambacht, waertoe in toecommende gebruyckt sal worden het nieuw sas door de waeteringhe van Veurne. Ten Jaere 1772 begonst te bouwen als hier vooren ar(tik)le 4 geseyt, den selven westsluys is aldaer in eene forteresse welcke het Frans legher den 9en 7br 1745 ghenomen hebbende het fort de Vierboete, was attacque- rende, als wanneer men hun de stad met syne for- tressen overgaf den geseyden 9en 7br 1745.

(wordt vervolgd)

In memoriam

Wij hebben onverwacht afscheid moeten nemen van

Marc Casaer (1939-2009)

Zeiler - radioloog - rotariër

Hij had de zee lief

hij was ook van Nieuwpoort en zijn verleden gaan houden

Verspreiding

Kent u iemand die zeker belangstelling heeft voor deze uitgave? Geef het adres door aan de redactie indien ook de volgende nummers van deze publica- tie er welkom zijn.

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a Kaai 50 – 02/04 – 8620 Nieuwpoort

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort

